

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. президента Науково-дослідного інституту публічного права

д.ю.н, професор

С.О. Корос

« 4 » травня 2026 р.

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Кримського Михайла Володимировича на тему «Забезпечення прав людини під час застосування систем штучного інтелекту органами публічної влади: європейські стандарти та українська практика», поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право», затвердженої Вченою радою Науково-дослідного інституту публічного права від 21 листопада 2022 року (протокол № 15)

ВИТЯГ

із протоколу спільного засідання відділів актуальних питань філософії права та юридичної лінгвістики, науково-правових експертиз та законопроектних робіт, проблем публічного права, організаційного забезпечення наукових проектів і міжнародної діяльності Науково-дослідного інституту публічного права від «4» травня 2026 року.

Присутні 11 осіб:

Овчарук Сергій Станіславович – доктор юридичних наук, доцент, завідувач відділу проблем публічного права Науково-дослідного інституту публічного права – *головуючий на засіданні*;

Корос Сергій Олександрович – доктор юридичних наук, професор, в.о. президента Науково-дослідного інституту публічного права;

Боровик Андрій Володимирович – доктор юридичних наук, професор, віце-президент з наукової роботи Науково-дослідного інституту публічного права;

Сорока Лариса Володимирівна – доктор юридичних наук, професор, завідувач відділу аспірантури Науково-дослідного інституту публічного права;

Куркова Ксенія Миколаївна – доктор юридичних наук, професор, завідувач відділу науково-правових експертиз та законопроектних робіт Науково-дослідного інституту публічного права – *науковий керівник*;

Луценко-Миськів Леся Ігорівна – доктор юридичних наук, професор, головний науковий співробітник Науково-дослідного інституту публічного права;

Козін Сергій Миколайович – доктор юридичних наук, старший дослідник, провідний науковий співробітник відділу науково-правових експертиз та законопроектних робіт Науково-дослідного інституту публічного права;

Курило Інна Володимирівна – доктор юридичних наук, професор, головний науковий співробітник Науково-дослідного інституту публічного права;

Шкарупа Костянтин Вікторович – доктор юридичних наук, старший дослідник, провідний науковий співробітник Науково-дослідного інституту публічного права;

Даниленко Анна Олександрівна – доктор філософії за спеціальністю 081 Право, старший науковий співробітник Науково-дослідного інституту публічного права.

Запрошені:

Кримський Михайло Володимирович – здобувач ступеня доктора філософії.

Порядок денний:

Публічна презентація здобувачем Кримським Михайлом Володимировичем наукових результатів дисертації на тему «Забезпечення прав людини під час застосування систем штучного інтелекту органами публічної влади: європейські стандарти та українська практика» на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право та її обговорення з метою надання висновку про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів.

Науковий керівник – **Куркова Ксенія Миколаївна** – доктор юридичних наук, професор, завідувач відділу науково-правових експертиз та законопроектних робіт Науково-дослідного інституту публічного права.

Головуючий по цьому питанню – **Овчарук Сергій Станіславович** – доктор юридичних наук, доцент, головний науковий співробітник відділу Науково-дослідного інституту публічного права.

Слухали:

Здобувача наукового ступеня доктора філософії Кримського М.В. про результати дисертаційного дослідження. У своїй доповіді він обґрунтував актуальність обраної теми дисертаційної роботи, визначив мету, завдання, предмет, об'єкт та методи дослідження, розкрив структуру роботи та основні її положення, показав їх новизну, теоретичне та практичне значення. Здобувач наголосив на таких аспектах свого дослідження.

Повномасштабна збройна агресія проти України істотно прискорила цифрову трансформацію публічного управління та водночас актуалізувала питання належного забезпечення прав людини у діяльності органів публічної влади при використанні сучасних інформаційних технологій, зокрема систем

штучного інтелекту. За таких умов застосування програмних (алгоритмічних) систем при здійсненні владних повноважень набуває не лише інструментального значення як засобу підвищення ефективності адміністративної діяльності, а й впливає на порядок реалізації та гарантії захисту прав і свобод людини. Це особливо проявляється у сферах надання адміністративних послуг, соціального забезпечення, здійснення адміністративних процедур, обробки адміністративних даних та забезпечення публічної безпеки, де відповідні системи використовуються на стадіях підготовки, прийняття та реалізації адміністративних актів.

Водночас використання систем штучного інтелекту у діяльності органів публічної влади не може розглядатися як самодостатній показник ефективності публічного управління. Таке використання пов'язане з виникненням специфічних адміністративно-правових ризиків, зокрема ускладненням перевірки обґрунтованості адміністративних рішень, зниженням рівня індивідуалізації відповідальності суб'єктів владних повноважень, можливістю дискримінаційного впливу, а також звуженням процесуальних гарантій особи в адміністративних процедурах. За відсутності належного нормативного та процедурного регулювання це негативно впливає на забезпечення принципів правової визначеності, підзвітності та законності діяльності публічної адміністрації.

У зв'язку з цим постає адміністративно-правова проблема співвідношення підвищення ефективності публічного управління шляхом використання систем штучного інтелекту та забезпечення прав людини, що вимагає дотримання вимог законності, обґрунтованості та мотивованості адміністративних актів, а також можливості їх ефективного адміністративного і судового оскарження. Зазначена проблема безпосередньо пов'язана з визначенням меж використання програмних алгоритмів у процедурі підготовки та прийняття адміністративних рішень, реалізацією дискреційних повноважень органів публічної адміністрації та забезпеченням процесуальних гарантій прав особи.

Стан цифровізації публічного управління в Україні засвідчує наявність системних проблем правового регулювання відповідних відносин, зокрема фрагментарність нормативної бази, відсутність чітких критеріїв допустимості використання систем штучного інтелекту, недостатню визначеність адміністративних процедур ухвалення рішень із їх застосуванням, а також обмежену ефективність механізмів контролю та нагляду. Відсутність єдиних підходів до мотивування, перевірки законності та оскарження адміністративних актів, прийнятих із використанням таких систем, ускладнює забезпечення прав і свобод людини у сфері публічного адміністрування.

Ключовою проблемою є відсутність цілісної адміністративно-правової моделі забезпечення прав людини при використанні систем штучного інтелекту органами публічної влади. Йдеться про необхідність системного поєднання матеріальних і процесуальних гарантій, належного нормативного

закріплення адміністративних процедур, вимог до законності та мотивованості адміністративних актів, а також ефективних механізмів адміністративного контролю та судового захисту прав особи.

Особливої актуальності зазначена проблематика набуває в умовах євроінтеграції України. Підходи до правового регулювання використання систем штучного інтелекту формуються під впливом права Європейського Союзу, зокрема регламентів як актів прямої дії, а також актів Ради Європи, що мають рекомендаційний характер. У цих актах пріоритет прав людини визначається як ключовий критерій допустимості використання відповідних технологій. Це зумовлює необхідність узгодження національного законодавства із вимогами захисту персональних даних, недискримінації, пропорційності, належної адміністративної процедури та ефективного засобу юридичного захисту.

Зазначене обумовлює необхідність комплексного адміністративно-правового дослідження відносин, що виникають у процесі використання систем штучного інтелекту органами публічної влади, з метою визначення правової природи таких відносин, меж допустимості застосування відповідних технологій, а також розроблення пропозицій щодо вдосконалення адміністративно-правових механізмів забезпечення прав людини.

Проблематика застосування систем штучного інтелекту досліджується у сучасній науці переважно у межах технічних, етичних та загальнотеоретичних підходів. Водночас адміністративно-правові аспекти, зокрема питання процедурних гарантій, меж дискреційних повноважень, адміністративного контролю та юридичного захисту прав особи, залишаються недостатньо розробленими. Такий стан наукової розробленості зумовлює необхідність формування цілісного адміністративно-правового підходу до забезпечення прав людини у відповідній сфері, що визначає актуальність і практичну значущість обраної теми дисертаційного дослідження.

Мета дисертаційного дослідження полягає у комплексному науковому обґрунтуванні адміністративно-правового забезпечення прав людини під час застосування систем штучного інтелекту органами публічної влади як комплексу адміністративно-правових засад, механізмів і гарантій, що функціонують з урахуванням європейських правових стандартів захисту прав людини, а також у визначенні напрямів удосконалення національного законодавства та адміністративної практики у відповідній сфері.

Для досягнення поставленої мети в дисертації необхідно вирішити такі *завдання*:

– здійснити системний аналіз доктринальних підходів до визначення штучного інтелекту та обґрунтувати його розуміння як правової категорії в адміністративному праві шляхом виокремлення юридично значущих ознак, релевантних для регулювання діяльності органів публічної адміністрації;

– розкрити зміст прав людини як критерію допустимості застосування систем штучного інтелекту у діяльності органів публічної адміністрації та обґрунтувати їх роль у визначенні адміністративно-правових меж і процедур здійснення владних повноважень;

– визначити правову природу використання програмних алгоритмів у діяльності органів публічної адміністрації та проаналізувати пов'язані з цим правові ризики, обмеження і можливості у контексті забезпечення прав людини;

– здійснити системний аналіз міжнародних стандартів захисту прав людини у сфері застосування систем штучного інтелекту та визначити їх значення для формування адміністративно-правових засад діяльності органів публічної адміністрації;

– визначити та обґрунтувати особливості правової моделі регулювання штучного інтелекту в Європейському Союзі, зокрема її принципи, інструменти та механізми забезпечення прав людини у діяльності публічної адміністрації;

– здійснити критичний аналіз нормативно-правового регулювання застосування систем штучного інтелекту в Україні, виявити правові лакуни, колізії та проблеми гармонізації з правом Європейського Союзу;

– провести аналіз практики використання систем штучного інтелекту у сфері публічних послуг в Україні шляхом дослідження адміністративних процедур, адміністративних актів і цифрових сервісів з метою оцінки їх відповідності вимогам забезпечення прав людини;

– обґрунтувати адміністративно-правові засади забезпечення прав людини у сфері застосування систем штучного інтелекту з урахуванням принципів законності, пропорційності, прозорості та належної адміністративної процедури;

– визначити та систематизувати адміністративно-правові механізми реалізації гарантій прав людини у зазначеній сфері, зокрема через інструменти процедурного регулювання, встановлення процесуальних гарантій та забезпечення ефективних засобів адміністративного захисту;

– розкрити зміст і значення механізмів адміністративного контролю та нагляду у сфері застосування систем штучного інтелекту, обґрунтувавши їх роль у забезпеченні прав людини, зокрема через використання форм зовнішнього контролю, включаючи громадський моніторинг.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що в дисертації обґрунтовано адміністративно-правовий підхід та запропоновано модель забезпечення прав людини під час застосування систем штучного інтелекту органами публічної влади, у межах якої визначено правову природу відповідних систем як об'єкта адміністративно-правового регулювання, розкрито зміст матеріальних і процесуальних гарантій прав людини, систематизовано міжнародні та європейські стандарти у цій сфері, а також визначено напрями гармонізації національного законодавства та

адміністративної практики України з правом Європейського Союзу. За результатами дослідження сформульовано такі наукові положення:

вперше:

– запропоновано адміністративно-правову модель забезпечення прав людини під час застосування систем штучного інтелекту органами публічної влади, структуровану за стадіями адміністративної діяльності та побудовану на поєднанні оцінки впливу на права людини, вимог до адміністративного акта, процедур прийняття адміністративних рішень із використанням систем штучного інтелекту, механізмів адміністративного й судового оскарження, а також гарантій прозорості та контролю;

– обґрунтовано підхід до розуміння штучного інтелекту як правової категорії у сфері публічного адміністрування, відповідно до якого він розглядається як об'єкт адміністративно-правового регулювання – система, що функціонує з певним рівнем автономії та використовується органами публічної влади при здійсненні владних повноважень, унаслідок чого її застосування може породжувати юридично значущі наслідки для прав і свобод людини;

– визначено систему адміністративно-правових гарантій прав людини у сфері застосування систем штучного інтелекту органами публічної влади, що включає вимоги до мотивування адміністративних актів, забезпечення доступу до інформації про їх прийняття, участі особи у процедурі, можливості перевірки законності та обґрунтованості рішень, а також ефективного адміністративного й судового оскарження.

удосконалено:

– підходи до визначення прав людини як критерію допустимості застосування систем штучного інтелекту у діяльності органів публічної влади шляхом обґрунтування їх ролі як нормативного критерію визначення меж дискреції, змісту адміністративних процедур і допустимості прийняття адміністративних актів із використанням відповідних систем;

– наукові підходи до характеристики використання систем штучного інтелекту при реалізації дискреційних повноважень органів публічної адміністрації, зокрема шляхом уточнення вимог до законності, обґрунтованості, недискримінаційності та процедурного захисту особи;

– положення щодо адаптації правових підходів Європейського Союзу до національної правової системи шляхом визначення адміністративно-правових напрямів гармонізації українського законодавства з правом ЄС у сфері ризик-орієнтованого регулювання систем штучного інтелекту.

отримали подальший розвиток:

– положення про міжнародні та європейські стандарти захисту прав людини у сфері використання систем штучного інтелекту через їх систематизацію як сукупності правових стандартів різної юридичної сили, що можуть використовуватися у нормотворчій діяльності та правозастосуванні;

- підходи до визначення змісту процесуальних гарантій у сфері застосування систем штучного інтелекту органами публічної влади, зокрема щодо права особи на інформування, участь у процедурі, отримання мотивованого адміністративного акта та ефективний засіб правового захисту;
- наукові уявлення про роль адміністративного контролю та нагляду у механізмі забезпечення прав людини при використанні систем штучного інтелекту.

Після закінченні доповіді здобувачу присутніми були поставлені такі питання:

Запитання Боровика А.В.: Як використання систем штучного інтелекту впливає на спосіб реалізації адміністративної компетенції, зокрема на встановлення фактичних обставин справи, формування адміністративного розсуду та мотивування адміністративного акта?

Кримський М.В.: Дякую за запитання. Використання систем штучного інтелекту суттєво трансформує спосіб реалізації адміністративної компетенції органів публічної влади, насамперед у частині встановлення фактичних обставин справи, здійснення адміністративного розсуду та мотивування адміністративних актів. Такі технології дозволяють автоматизувати обробку великих масивів даних, здійснювати швидкий аналіз інформації та прогнозувати можливі наслідки управлінських рішень, що підвищує ефективність адміністративної діяльності. Водночас інтеграція систем штучного інтелекту у сферу публічного адміністрування породжує низку правових та етичних проблем, пов'язаних із межами автоматизації владних повноважень, прозорістю алгоритмів та забезпеченням прав людини.

Запитання Луценко-Миськів Л.І.: Охарактеризуйте підходи до оцінки впливу на права людини у сфері застосування систем штучного інтелекту та розкрийте її значення як елемента адміністративної діяльності, що забезпечує врахування ризиків для прав, свобод і законних інтересів особи у процесі прийняття індивідуальних адміністративних рішень.

Кримський М.В.: Дякую за запитання. Оцінка впливу на права людини у сфері застосування систем штучного інтелекту є одним із ключових механізмів забезпечення законності та людиноцентричності публічного адміністрування в умовах цифрової трансформації держави. Її сутність полягає у попередньому виявленні, аналізі та мінімізації потенційних ризиків, які можуть виникати для прав, свобод і законних інтересів особи внаслідок використання алгоритмічних систем під час прийняття адміністративних рішень. Особливого значення така оцінка набуває у випадках, коли системи штучного інтелекту застосовуються для автоматизованої обробки персональних даних, оцінювання поведінки особи, профілювання або формування рекомендацій, що впливають на реалізацію прав людини. У контексті адміністративної діяльності оцінка впливу на права людини повинна розглядатися не лише як технічна процедура, а як обов'язковий елемент належного врядування, що забезпечує реалізацію принципів законності,

пропорційності, недискримінації, прозорості та підзвітності при використанні систем штучного інтелекту органами публічної влади.

Запитання Козіна С.М.: Розкрийте коротко зміст внутрішнього адміністративного контролю застосування систем штучного інтелекту.

Кримський М.В.: Дякую за запитання. Внутрішній адміністративний контроль забезпечує документарну простежуваність застосування систем штучного інтелекту шляхом фіксації даних, алгоритмічних результатів, журналів подій і дій посадової особи щодо їх перевірки. Включення таких матеріалів до адміністративної справи є необхідною умовою перевірюваності та оскаржуваності адміністративного рішення.

Запитання Курило І.В.: Яка роль громадського моніторингу як інструменту виявлення системних ризиків застосування систем штучного інтелекту?

Кримський М.В.: Дякую за запитання. Громадський моніторинг виступає інструментом виявлення системних ризиків застосування систем штучного інтелекту. Його ефективність пов'язана з доступністю узагальнених даних і документів, що дає змогу аналізувати не лише окремі рішення, а адміністративну практику в цілому. При цьому поєднання внутрішнього контролю, зовнішніх форм контролю та громадського моніторингу забезпечує формування цілісної системи адміністративно-правових гарантій прав людини.

Запитання Шкарупи К.В.: Які функції виконують права людини у сфері застосування систем штучного інтелекту?

Кримський М.В.: Дякую за запитання. Права людини у сфері застосування систем штучного інтелекту виконують подвійну функцію. У матеріальному вимірі вони визначають межі допустимого алгоритмічного втручання, унеможливаючи нівелювання людської гідності, дискримінаційні ефекти, непропорційне втручання у приватність і обмеження доступу до правового захисту. У процесуальному вимірі вони виступають критерієм організації владної діяльності, визначаючи вимоги до форми реалізації повноваження, порядку підготовки рішення, обсягу людського контролю, мотивування адміністративного акта та можливостей його перевірки.

У подальшому обговоренні дисертаційного дослідження взяли участь присутні члени спільного засідання.

Науковий керівник – Куркова Ксенія Миколаївна – доктор юридичних наук, професор, завідувач відділу науково-правових експертиз та законопроектних робіт Науково-дослідного інституту публічного права зазначила, що підготовлена Кримським Михайлом Володимировичем дисертація на тему «Забезпечення прав людини під час застосування систем штучного інтелекту органами публічної влади: європейські стандарти та українська практика», подана на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право», є результатом кропіткої

науково-теоретичної та практичної діяльності здобувача. Під час роботи над дисертацією Михайло Володимирович проявив себе як наполегливий дослідник, який вмiло використовує методи наукового-пiзнання, поєднує теоретичнi пошуки з практичними навичками.

У процесi пiдготовки дисертацiйного дослідження Михайло Володимирович продемонстрував високий рiвень цiлеспрямованостi, аналітичного мислення та системного пiдходу до наукової діяльності. Результатом наполегливої й послiдовної працi здобувача стала дисертацiйна робота, що вiдзначається високим рiвнем аргументованостi, логiчною структурованiстю викладу, науковою новизною й безсумнiвною практичною актуальнiстю. На цiй пiдставi можна стверджувати, що Михайло Володимирович сформувався як зрiлий дослідник, науковi інтереси якого спрямованi на подальший розвиток доктрини адмiнiстративного права та вдосконалення забезпечення прав людини пiд час застосування систем штучного iнтелекту органами публiчної влади.

У межах роботи над дисертацiєю здобувачем пiдготовлено одноосiбно вiсiм наукових праць, серед яких чотири статтi у виданнях, включених МОН України до перелiку наукових фахових з юридичних наук та чотири тези доповiдей у збiрниках мiжнародних, всеукраїнських науково-практичних конференцiй i круглих столiв.

Iндивiдуальний план наукової роботи та навчальний план виконано Кримським М.В. у повному обсязi.

Загалом дисертацiя вiдповiдає вимогам Порядку присудження ступеня доктора фiлософiї та скасування рiшення разової спецiалiзованої вченої ради закладу вищої освiти, наукової установи про присудження ступеня доктора фiлософiї, затвердженого постановою Кабiнету Мiнiстрiв України вiд 12 сiчня 2022 р. № 44, а її автор – Кримський М.В. заслуговує на присудження ступеня доктора фiлософiї за спецiальнiстю 081 «Право».

Вважаю, що дисертацiйну роботу можна представити до розгляду та захисту у разовiй спецiалiзованiй вченiй радi на здобуття ступеня доктора фiлософiї за спецiальнiстю 081 «Право».

Далi надано слово *рецензентам роботи*.

Курило Інна Володимирівна – доктор юридичних наук, професор, головний науковий співробітник Науково-дослідного інституту публічного права, як *рецензент роботи* вiдзначила, що актуальнiсть дисертацiйної роботи Кримського Михайла Володимировича на тему «Забезпечення прав людини пiд час застосування систем штучного iнтелекту органами публiчної влади: європейські стандарти та українська практика» не викликає сумнiвiв, зокрема з огляду на повномасштабну вiйну, що прискорила цифрову трансформацiю публiчного управлiння.

Змiст дисертацiї, який мiстить три роздiли, що мiстять десять пiдроздiлiв, свiдчить про продуманий пiдхiд дисертанта до розкриття теми дослідження, висвiтлює логiчний ланцюг дослідження теоретичних i

загальних питань забезпечення прав людини під час застосування систем штучного інтелекту органами публічної влади, а також удосконалення національного законодавства та адміністративної практики у відповідній сфері.

Фундаментальність та комплексність роботи проявляється у всебічному та поступовому вивченні дисертантом предмету дослідження. Михайло Володимирович переконливо доводить актуальність дисертаційного дослідження, вказує на його доцільність. Мета дисертаційного дослідження полягає у комплексному науковому обґрунтуванні адміністративно-правового забезпечення прав людини під час застосування систем штучного інтелекту органами публічної влади як комплексу адміністративно-правових засад, механізмів і гарантій, що функціонують з урахуванням європейських правових стандартів захисту прав людини, а також у визначенні напрямів удосконалення національного законодавства та адміністративної практики у відповідній сфері. У дисертації чітко сформульовано завдання дослідження. Визначені завдання повною мірою узгоджуються із загальною метою роботи, сприяють конкретизації об'єкта та предмета дослідження, а також забезпечують логічну побудову структури роботи.

Вдалих добір методологічного інструментарію дав змогу автору здійснити дослідження на належному науковому рівні, сформулювати обґрунтовані висновки та практично значущі пропозиції, які мають як теоретичну, так і прикладну цінність.

Правильно окреслено об'єкт (адміністративно-правові відносини, що виникають у процесі здійснення органами публічної влади владних повноважень із використанням систем штучного інтелекту та пов'язані із забезпеченням прав людини в адміністративних процедурах і при прийнятті адміністративних актів) та предмет дисертації (адміністративно-правові засади та механізми забезпечення прав людини під час застосування систем штучного інтелекту органами публічної влади, а також нормативні, процедурні та інституційні аспекти їх реалізації), використано широкий спектр сучасних методів наукового пізнання.

Основні результати і положення, що викладені в роботі, були оприлюднені та знайшли схвальну оцінку науковців на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях в різних регіонах України.

На окрему увагу заслуговують висновки дисертанта щодо визначення адміністративно-правових напрямів гармонізації українського законодавства з правом ЄС у сфері ризик-орієнтованого регулювання систем штучного інтелекту.

Загалом дисертаційне дослідження Кримського Михайла Володимировича є оригінальною науковою працею, яка виконана на належному теоретичному і прикладному рівні. Вона має послідовну та виважену структурну будову і за своєю архітектонікою є комплексним та завершеним науковим дослідженням. Зміст роботи та багатогранність

висвітленої проблеми свідчать про різносторонню, і водночас комплексну наукову компетентність її автора.

Дисертація відповідає спеціальності 081 «Право», Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, та може бути подана до розгляду та захисту у разовій спеціалізованій вченій раді на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Козін Сергій Миколайович – доктор юридичних наук, старший дослідник, провідний науковий співробітник відділу науково-правових експертиз та законопроектних робіт Науково-дослідного інституту публічного права, як *рецензент роботи* відзначив, що належний рівень вірогідності наукової обґрунтованості результатів виконаного дослідження забезпечено використанням значного обсягу узагальнених теоретичних матеріалів та відповідних наукових методів.

Уважне ознайомлення зі змістом дисертації, методологічною базою дослідження, його висновками, дозволяє стверджувати, що автор наукового дослідження Кримський М.В. з поставленим завданням успішно впорався. Зміст роботи, перелік наукових публікацій доводить наукову зрілість, володіння здобувачкою методикою дослідницької роботи, умінням узагальнювати досягнуте в науці і на основі досягнутого самостійно формулювати гіпотези, положення, висновки, які мають концептуальний характер та є основою для подальших наукових пошуків у цьому напрямку.

Здобувач виконав усі поставлені завдання дослідження, запропонував низку теоретично обґрунтованих положень, а також пропозицій та рекомендацій, спрямованих на розроблення адміністративно-правової моделі забезпечення прав людини під час застосування систем штучного інтелекту органами публічної влади з урахуванням європейських стандартів та потреб їх імплементації в Україні.

Заслужують на позитивну оцінку висновки автора щодо критичного аналізу чинної нормативно-правової бази України у сфері застосування систем штучного інтелекту. Зокрема автором встановлено, що національне регулювання сформувалося як багаторівневий, але нормативно незавершений масив, у якому поєднуються концептуально-програмні акти, документи політики, саморегуляторні інструменти, експериментальні механізми та суміжне законодавство, а також обґрунтовано, що проблема має системний адміністративно-правовий характер і зумовлена поєднанням нормативної фрагментарності з доктринальною неповнотою осмислення штучного інтелекту як форми опосередкування публічно-владного рішення.

Дисертація Кримського Михайла Володимировича на тему «Забезпечення прав людини під час застосування систем штучного інтелекту органами публічної влади: європейські стандарти та українська практика» є

самостійною, завершеною науковою працею, яку виконано за актуальною та практично значущою темою. Робота містить науково обґрунтовані результати, які сприяють досягненню мети дослідження – комплексного наукового обґрунтування адміністративно-правового забезпечення прав людини під час застосування систем штучного інтелекту органами публічної влади як комплексу адміністративно-правових засад, механізмів і гарантій, що функціонують з урахуванням європейських правових стандартів захисту прав людини, а також визначення напрямів удосконалення національного законодавства та адміністративної практики у відповідній сфері.

Дисертація відповідає спеціальності 081 «Право», Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 та може бути подана до розгляду та захисту у разовій спеціалізованій вченій раді на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

В обговоренні дисертаційного дослідження взяли участь:

Боровик Андрій Володимирович – доктор юридичних наук, професор, віце-президент з наукової роботи Науково-дослідного інституту публічного права зазначив, що основні положення дисертаційного дослідження Кримського М.В. дають підстави говорити про актуальність обраної теми та новизну отриманих результатів. Дисертаційне дослідження, без сумніву, містить багато позитивних аспектів, які досить обґрунтовано розкриті в межах проведеної наукової роботи.

Обґрунтованість наукових положень дисертації та достовірність отриманих результатів підтверджуються належною теоретичною та методологічною базою дослідження, критичним аналізом і узагальненням наукових праць провідних вітчизняних і зарубіжних учених, а також комплексним аналізом норм національного законодавства.

Робота вирізняється чіткою та логічною структурою: зміст розділів і підрозділів послідовний і взаємопов'язаний. Автором дотримано принципи пропорційності та взаємовиключення при побудові внутрішньої структури тексту, що свідчить про методологічну грамотність і системність мислення. Мета та завдання, сформульовані у вступі, знайшли повне відображення у змісті дисертації, що забезпечує її цілісність та логічну завершеність.

Боровик А.В. наголосив, що автор продемонстрував високий рівень професійної зрілості, наукової підготовки та вміння відстоювати власні позиції у межах наукової дискусії, водночас аргументовано критикуючи альтернативні підходи. Основні висновки та пропозиції викладено чітко, логічно, без суперечностей і з дотриманням принципів доказовості. Вони відображають комплексність і системність підходу до аналізу проблематики.

Основні положення, висновки та рекомендації дисертації містять елементи наукової новизни, є повністю обґрунтованими та аргументованими і отримали необхідну апробацію на науково-практичних конференціях. У публікаціях здобувача знайшли відображення всі положення дисертаційного дослідження.

У висновках дисертації викладено головні наукові результати, отримані автором самостійно, які є узагальненням напрацьованого в межах дослідження матеріалу.

Загалом, результати дисертаційного дослідження мають як теоретичне, так і практичне значення. Тому дисертаційна робота Кримського Михайла Володимировича на тему «Забезпечення прав людини під час застосування систем штучного інтелекту органами публічної влади: європейські стандарти та українська практика» заслуговує на рекомендацію до захисту.

Овчарук Сергій Станіславович – доктор юридичних наук, доцент, завідувач відділу проблем публічного права Науково-дослідного інституту публічного права зазначив, що актуальність дисертації, яка розглядається, очевидна.

Дисертантом опрацьовано значний масив літератури, який прямо чи опосередковано стосується теми дисертаційного дослідження, у тому числі національне законодавство та міжнародні нормативно-правові акти. Це слугує свідченням високого рівня обізнаності дисертанта у темі, яка ним досліджується, та відповідного рівня обґрунтованості зроблених ним висновків.

Основні положення, висновки та рекомендації, запропоновані у дисертації, мають високий рівень обґрунтованості, спираються на сучасні досягнення юридичної науки, відповідають вимогам академічної доброчесності й засвідчують самостійність наукового пошуку здобувача. Дисертація характеризується логічністю структури, послідовністю викладу матеріалу, науковою глибиною аналізу та системністю теоретичних узагальнень. Усе це свідчить про високий рівень професійної підготовки здобувача, його здатність до критичного мислення, а також вміння працювати з науковими джерелами, формувати на їх основі власні концептуальні підходи.

На увагу заслуговують висновки автора щодо зв'язку алгоритмічного управління з дискреційними повноваженнями органів публічної адміністрації, а також визначення основних ризиків алгоритмічного управління: непрозорість алгоритмічного впливу на рішення, деформацію мотивування, ослаблення підзвітності, ускладнення перегляду й оскарження, а також можливість дискримінаційних і непропорційних наслідків.

Дисертаційне дослідження виконане відповідно до вимог МОН України. Дисертант має достатню кількість наукових статей у фахових виданнях та опублікованих тез виступів на конференціях.

Дисертаційну роботу Кримського Михайла Володимировича на тему «Забезпечення прав людини під час застосування систем штучного інтелекту

органами публічної влади: європейські стандарти та українська практика» слід визнати завершеним дисертаційним дослідженням, що виконано за актуальною та практично значущою темою. Робота містить науково обґрунтовані результати, які в комплексі вирішують теоретичні, правові і практичні проблеми забезпечення прав людини під час застосування систем штучного інтелекту органами публічної влади.

Кримський М.В. висловив виступаючим та всім присутнім подяку за позитивну оцінку його дисертаційного дослідження, за висловлені побажання та професійні поради, що сприяли вдосконаленню змісту та форми дисертаційної роботи та корекції подальших науково-дослідних планів.

Присутні на засіданні одностайно запропонували визнати дисертацію Кримського Михайла Володимировича завершеною теоретично та практично-значимою науковою роботою, що містить висновки, які сприяють вирішенню нагальної наукової проблеми та є суттєвим внеском у розвиток юридичної науки, і яка може бути рекомендована до захисту у спеціалізованій вченій раді. Запропоновано схвалити такий висновок:

ВИСНОВОК

щодо дисертації Кримського Михайла Володимировича на тему «Забезпечення прав людини під час застосування систем штучного інтелекту органами публічної влади: європейські стандарти та українська практика» на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 «Право»

Актуальність теми дисертаційного дослідження обумовлена тим, що повномасштабна збройна агресія проти України істотно прискорила цифрову трансформацію публічного управління та водночас актуалізувала питання належного забезпечення прав людини у діяльності органів публічної влади при використанні сучасних інформаційних технологій, зокрема систем штучного інтелекту. За таких умов застосування програмних (алгоритмічних) систем при здійсненні владних повноважень набуває не лише інструментального значення як засобу підвищення ефективності адміністративної діяльності, а й впливає на порядок реалізації та гарантії захисту прав і свобод людини. Це особливо проявляється у сферах надання адміністративних послуг, соціального забезпечення, здійснення адміністративних процедур, обробки адміністративних даних та забезпечення публічної безпеки, де відповідні системи використовуються на стадіях підготовки, прийняття та реалізації адміністративних актів.

Водночас використання систем штучного інтелекту у діяльності органів публічної влади не може розглядатися як самодостатній показник ефективності публічного управління. Таке використання пов'язане з виникненням специфічних адміністративно-правових ризиків, зокрема ускладненням перевірки обґрунтованості адміністративних рішень,

зниженням рівня індивідуалізації відповідальності суб'єктів владних повноважень, можливістю дискримінаційного впливу, а також звуженням процесуальних гарантій особи в адміністративних процедурах. За відсутності належного нормативного та процедурного регулювання це негативно впливає на забезпечення принципів правової визначеності, підзвітності та законності діяльності публічної адміністрації.

У зв'язку з цим постає адміністративно-правова проблема співвідношення підвищення ефективності публічного управління шляхом використання систем штучного інтелекту та забезпечення прав людини, що вимагає дотримання вимог законності, обґрунтованості та мотивованості адміністративних актів, а також можливості їх ефективного адміністративного і судового оскарження. Зазначена проблема безпосередньо пов'язана з визначенням меж використання програмних алгоритмів у процедурі підготовки та прийняття адміністративних рішень, реалізацією дискреційних повноважень органів публічної адміністрації та забезпеченням процесуальних гарантій прав особи.

Стан цифровізації публічного управління в Україні засвідчує наявність системних проблем правового регулювання відповідних відносин, зокрема фрагментарність нормативної бази, відсутність чітких критеріїв допустимості використання систем штучного інтелекту, недостатню визначеність адміністративних процедур ухвалення рішень із їх застосуванням, а також обмежену ефективність механізмів контролю та нагляду. Відсутність єдиних підходів до мотивування, перевірки законності та оскарження адміністративних актів, прийнятих із використанням таких систем, ускладнює забезпечення прав і свобод людини у сфері публічного адміністрування.

Ключовою проблемою є відсутність цілісної адміністративно-правової моделі забезпечення прав людини при використанні систем штучного інтелекту органами публічної влади. Йдеться про необхідність системного поєднання матеріальних і процесуальних гарантій, належного нормативного закріплення адміністративних процедур, вимог до законності та мотивованості адміністративних актів, а також ефективних механізмів адміністративного контролю та судового захисту прав особи.

Особливої актуальності зазначена проблематика набуває в умовах євроінтеграції України. Підходи до правового регулювання використання систем штучного інтелекту формуються під впливом права Європейського Союзу, зокрема регламентів як актів прямої дії, а також актів Ради Європи, що мають рекомендаційний характер. У цих актах пріоритет прав людини визначається як ключовий критерій допустимості використання відповідних технологій. Це зумовлює необхідність узгодження національного законодавства із вимогами захисту персональних даних, недискримінації, пропорційності, належної адміністративної процедури та ефективного засобу юридичного захисту.

Зазначене обумовлює необхідність комплексного адміністративно-правового дослідження відносин, що виникають у процесі використання систем штучного інтелекту органами публічної влади, з метою визначення правової природи таких відносин, меж допустимості застосування відповідних технологій, а також розроблення пропозицій щодо вдосконалення адміністративно-правових механізмів забезпечення прав людини.

Проблематика застосування систем штучного інтелекту досліджується у сучасній науці переважно у межах технічних, етичних та загальнотеоретичних підходів. Водночас адміністративно-правові аспекти, зокрема питання процедурних гарантій, меж дискреційних повноважень, адміністративного контролю та юридичного захисту прав особи, залишаються недостатньо розробленими. Такий стан наукової розробленості зумовлює необхідність формування цілісного адміністративно-правового підходу до забезпечення прав людини у відповідній сфері, що визначає актуальність і практичну значущість обраної теми дисертаційного дослідження.

Наукове завдання, за розв'язання якого здобувач заслуговує присудження наукового ступеня полягає у комплексному науковому обґрунтуванні адміністративно-правового забезпечення прав людини під час застосування систем штучного інтелекту органами публічної влади як комплексу адміністративно-правових засад, механізмів і гарантій, що функціонують з урахуванням європейських правових стандартів захисту прав людини, а також у визначенні напрямів удосконалення національного законодавства та адміністративної практики у відповідній сфері.

На основі проведеного дослідження сформовано ряд нових наукових положень і висновків, які розв'язують важливу наукову проблему; **найсуттєвішими науковими результатами, які одержав здобувач особисто та які характеризуються достовірністю та науковою новизною, є такі:**

– вперше запропоновано адміністративно-правову модель забезпечення прав людини під час застосування систем штучного інтелекту органами публічної влади, структуровану за стадіями адміністративної діяльності та побудовану на поєднанні оцінки впливу на права людини, вимог до адміністративного акта, процедур прийняття адміністративних рішень із використанням систем штучного інтелекту, механізмів адміністративного й судового оскарження, а також гарантій прозорості та контролю;

– вперше обґрунтовано підхід до розуміння штучного інтелекту як правової категорії у сфері публічного адміністрування, відповідно до якого він розглядається як об'єкт адміністративно-правового регулювання – система, що функціонує з певним рівнем автономії та використовується органами публічної влади при здійсненні владних повноважень, унаслідок чого її застосування може породжувати юридично значущі наслідки для прав і свобод людини;

– вперше визначено систему адміністративно-правових гарантій прав людини у сфері застосування систем штучного інтелекту органами публічної влади, що включає вимоги до мотивування адміністративних актів, забезпечення доступу до інформації про їх прийняття, участі особи у процедурі, можливості перевірки законності та обґрунтованості рішень, а також ефективного адміністративного й судового оскарження.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що сформульовані та науково обґрунтовані в дисертації висновки, положення і пропозиції можуть бути використані у:

– *науково-дослідній сфері* – для подальшого розвитку науки адміністративного права та адміністративного процесу, зокрема щодо адміністративно-правової моделі забезпечення прав людини під час застосування систем штучного інтелекту органами публічної влади, визначення меж використання таких систем при здійсненні публічно-владних повноважень, адміністративно-процедурних гарантій законності, мотивованості та оскаржуваності адміністративних актів, а також механізмів імплементації європейських правових стандартів у національну правову систему (акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права);

– *правотворчій та правозастосовній діяльності* – під час підготовки пропозицій щодо вдосконалення законодавства України та практики його застосування у сфері використання систем штучного інтелекту органами державної влади, органами місцевого самоврядування та іншими суб'єктами публічної адміністрації. Практичне значення мають положення дисертації щодо запровадження оцінки впливу на права людини, встановлення процедурних гарантій прозорості та належного мотивування адміністративних рішень, прийнятих із використанням систем штучного інтелекту, розвитку механізмів адміністративного оскарження, аудиту таких систем, адміністративного контролю та громадського моніторингу. Зазначені положення можуть бути використані з урахуванням Плану законопроектної роботи Верховної Ради України на 2026 рік, затвердженого Постановою Верховної Ради України від 10 лютого 2026 року № 4774-IX, Регламенту (ЄС) 2024/1689 як орієнтира гармонізації національного законодавства України з правом Європейського Союзу, положень Рамкової конвенції Ради Європи про штучний інтелект, права людини, демократію та верховенство права, підписаної Україною 15 травня 2025 року, а також законодавства України про адміністративну процедуру, захист персональних даних, доступ до публічної інформації та публічні електронні реєстри;

– *освітньому процесі* – під час розроблення та викладання навчальних дисциплін адміністративно-правового спрямування, зокрема «Адміністративне право», «Адміністративне право та процес: доктринальні та практичні проблеми», «Адміністративний процес», «Публічне адміністрування», «Адміністративні процедури та належне врядування», а також спеціальних курсів, присвячених правовому регулюванню штучного інтелекту, цифровій трансформації публічної адміністрації та забезпеченню

прав людини при використанні систем штучного інтелекту в адміністративній діяльності (акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права).

Достовірність і обґрунтованість наукових положень, висновків та рекомендацій забезпечується:

– комплексним застосуванням раціональної сукупності дослідницьких методів пізнання соціальних процесів і явищ у сферах дії держави та права для аналізу і характеристики нормативно-правових актів і наукових праць, присвячених теоретичним, нормативним і практичним аспектам забезпечення прав людини при використанні систем штучного інтелекту в адміністративній діяльності;

– застосуванням методологічних принципів об'єктивності і неупередженості аналізу та критичного осмислення досліджуваного матеріалу;

– аргументованою науковою полемікою з іншими вченими в тексті дисертації;

– використанням положень чинного законодавства України, а також офіційних аналітичних і статистичних матеріалів, довідкових видань та юридичної публіцистики;

– послідовністю та логікою викладення здобувачем матеріалу, його аргументованістю;

– відповідністю висновків роботи і отриманих результатів поставленим завданням та доведенням сформульованих пропозицій до рівня їх можливого використання у практиці;

– рівнем репрезентативності емпіричного матеріалу.

Апробація матеріалів дисертації. Підсумки розроблення проблеми загалом, окремі її аспекти, одержані узагальнення та висновки оприлюднено на науково-практичних конференціях: «Перспективні напрямки розвитку юридичної науки у 21-му сторіччі» (м. Київ, 18–19 лютого 2025 р.); «Виклики сучасності та наукові підходи до їх вирішення» (м. Київ, 23–24 квітня 2025 р.); «Українська мова як конституційний фундамент та безпековий щит нації» (м. Ужгород, 30 жовтня 2025 р.); «Корупція в особливо великих розмірах в умовах війни: етичний вимір, міжнародні зобов'язання та військово-економічна безпека України» (м. Ужгород, 28 листопада 2025 р.).

Публікації. Основні положення та висновки дисертації викладено у восьми наукових працях, з яких чотири одноосібних статті опубліковані в журналах, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук; чотири – тези доповідей на науково-практичних конференціях та круглих столах.

Наукові праці Кримського М.В., опубліковані за результатами дисертаційного дослідження, відповідають вимогам п.п. 8 і 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про

присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

Всі представлені наукові публікації здобувача зараховуються за темою дисертації, а саме:

1. Кримський М. В. Від «ефективності» до «допустимості»: права людини як вимір легітимності ШІ у публічній сфері. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2025. Вип. 5. С. 259–263. DOI: <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2025.5.40>

2. Кримський М. В. Правові та етичні виміри використання систем штучного інтелекту у публічному управлінні: європейські стандарти та імплементація в Україні. *Право і суспільство*. 2025. № 5. Т. 2. С. 574–579. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.5.2.73>

3. Кримський М. В. Штучний інтелект у праві: еволюція доктринальних підходів та сучасні дефініції. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2025. Вип. 92. Ч. 3. С. 213–220. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.92.3.28>

4. Кримський М. В. Розвиток нормативно-правового регулювання штучного інтелекту в Європейському Союзі: становлення регуляторної моделі. *Успіхи і досягнення у науці*. 2026. № 2(24). С. 257–269. DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1254-2026-2\(24\)-257-268](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2026-2(24)-257-268)

Оцінка мови і стилю дисертації. Дисертація написана науковим стилем, українською мовою. Наукові положення, висновки та рекомендації викладені стисло, точно, ясно та просто, що забезпечує легкість і доступність їх сприйняття.

Відповідність дисертації встановленим вимогам і визначеній спеціальності. Форма і зміст дисертації та анотації відповідають вимогам, що встановлені Порядком підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 та Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40.

Дисертація є цілісною, завершеною, кваліфікованою працею, в якій містяться висунуті здобувачем науково обґрунтовані теоретичні і практичні результати та наукові положення, що характеризуються єдністю змісту і свідчать про особистий внесок здобувача в юридичну науку.

Анотація дисертації є узагальненим коротким викладом її основного змісту. В анотації стисло представлені основні результати дослідження із зазначенням наукової новизни та практичного значення, що дає повне уявлення про виконану здобувачем роботу. Обсяг дисертації та анотації, а також зміст роботи відповідають встановленим вимогам.

Забезпечення прав людини під час застосування систем штучного інтелекту органами публічної влади є напрямом, який віднесено до спеціальності 081 «Право».

УХВАЛИЛИ:

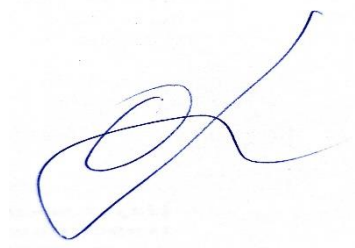
1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Кримського Михайла Володимировича на тему «Забезпечення прав людини під час застосування систем штучного інтелекту органами публічної влади: європейські стандарти та українська практика».

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів Кримського Михайла Володимировича відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 та Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40.

3. Рекомендувати дисертацію Кримського Михайла Володимировича на тему «Забезпечення прав людини під час застосування систем штучного інтелекту органами публічної влади: європейські стандарти та українська практика» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

Результати голосування присутніх на засіданні докторів та кандидатів наук за профілем поданої на розгляд дисертації: за – 10, проти – 0, таких, що утримались – 0; здобувач Кримський М.В. – не голосував.

**Головуючий на засіданні –
доктор юридичних наук, професор,
завідувач відділу
Науково-дослідного інституту
публічного права**

С.С. Овчарук